

bro poznata. Drugo je pitanje odabira prikladnih hrvatskih riječi za već ustaljene, pa i u našem jeziku udomaćene, latinske riječi kao što su: *supstancija*, *akcident*, *materija*, *forma* i dr. A da je tu teško ustaliti hrvatsku terminologiju koju bismo uvijek mogli upotrijebiti za spomenute termine, vidi se i po kolebanju tako vrsnoga poznavatelja filozofije Tome Akvinskoga, a onda i srednjovjekovne filozofije, kao što je Tomo Vereš. Njegov prijevod Tomina djela *De ente et essentia* u ovoj je hrestomatiji donekle promijenjen. Tako Vereš riječ *forma* više ne prevodi s *odrednica* nego *oblikovnica*, a izrazi *formae substantiales et accidentales* nisu više *bitne i pripadne odrednice*, nego *samostalne i dogodovne oblikovnice*. Ne može se tu govoriti ili odlučivati koji bi od tih izraza bio bolji jer je tu jednostavno riječ o izboru između jednako dobrih (ili jednako (ne)razumljivih) izraza za koje se prevoditelj mora odlučiti. Zato je vrlo vrijedno i to što je u hrestomatiji iza svakog prijevoda otisnut i rječnik važnijih termina koje određeni pisac rabi i kako ih je prevoditelj izrazio.

Na kraju moramo svakako istaknuti trud priređivača toga sveska, već spomenutoga dr. Stjepana Kušara, ne želeći pritom umanjiti trud i prilog ostalih suradnika. Osim navedenog opširnog uvoda u filozofiju srednjega vijeka, Kušar je napisao uvodne rasprave o Aureliju Augustinu, Anselmu Canterburyskom, Bonaventuri i Albertu Velikom, što sve sačinjava 72 stranice tiskanog teksta, te prijevode Augustinovih i Anselmovih tekstova. Svemu je dodan dosta obilan navod literature. Njegovim smo trudom svakako dobili vrijedno djelo za upoznavanje jedne važne etape europske filozofske misli koja je hrvatskom čitateljstvu dosad bila nepoznata ili iskrivljeno prikazivana.

I kod toga sveska moramo opet žaliti što je preskup pa ga ne mogu kupiti upravo oni kojima je najpotrebniji, a to su studenti filozofije. Zbog nedostatka dobrog prikaza srednjovjekovne filozofije preporučio bih dr. Kušaru i Školskoj knjizi da naprave izvod iz toga sveska u kojem bi se nalazili uvodi (bez tekstova) s navodom literature, i to u broširanom i svima dostupnom obliku.

Ivan Macan

Dubrovački dijalog o Tomi Akvinskom

(Razgovarali su o. Nikola Mioč i o. Tomo Vereš 25. siječnja 1995. prigodom blagdana sv. Tome Akvinskog, što je emitirano na Radiju Dubrovnik.)

N.M.: Recite, o. Tomo, kako je danas sv. Toma Akvinski nazočan svojim djelom, ponajprije s prijevodima, u hrvatskom narodu?

T.V.: Tekstovi Tome Akvinskoga prevode se na hrvatski već gotovo sedam stoljeća, tj. od euharistijskog himna *Hvali, Sion, Spasitelja* koji se nalazi u *Omišaljskom misalu* pisanom između 1317. i 1323. godine pa sve do *Sume protiv pogana* čiji je prvi dio objavljen 1993. godine. Ali, dok smo prije dvadesetak godina imali svega petnaestak stranica kratkih ulomaka, pretežito bogoštovnog obilježja, danas imamo više od 2000 stranica nekoliko cjelovito prevedenih filozofsko-teoloških djela i tri velika izbora iz djela, tj. *Izabrano djelo* i *Državu*, koje sam ja priredio, preveo i komentirao, a izdao zagrebački *Globus* 1981. odnosno 1990. godine, te *Izbor iz djela*, u dva sveska, u izdanju *Naprijeda* (1990.).

N.M.: Vaše *Izabrano djelo* je, ako se ne varam, svojedobno pobudilo veliko zanimanje u našem općinstvu. Re-

cenzeni su ga ocijenili kao značajan kulturni događaj, štoviše, doživjelo je burnu promociju i usred Beograda u Domu omladine. Što nam možete reći o tome?

T.V.: O svemu tome bih vam mogao mnogo pričati, ali je očito da u okviru ove kratke emisije nema vremena za to. Ako nekoga zanima ta burna promocija u Beogradu, neka pročita moj prilog u časopisu OŽ 1/2, 1982., str. 157–162. Stoga ću se ograničiti na ono što je bitno. *Izabrano djelo* je doista bilo stanoviti kulturni događaj u našim prostorima jer sam u svojoj opširnoj uvodnoj studiji nastojao prikazati sv. Tomu i njegovo djelo u posve novom svjetlu kao sveobuhvatnog sintetičara misli svijeta, i to sam uvjerenje potkrijepio prijevodom tekstova s područja filozofije i teologije. Dapače, prikazao sam i njegovo pjesničko djelo.

N.M.: Iz svega što ste rekli proizlazi da je Tomino djelo danas dobro poznato u znanstvenim krugovima u Hrvatskoj. Ali, ipak, čini mi se da je naš veliki Akvinac malo poznat u širim krugovima vjernika. Zašto je to tako?

T.V.: Valja imati na umu dvije povijesne činjenice. Prva je da su Toma Akvinski i njegov učitelj Albert Veliki izvršili radikalni obrat u Europi upravo na području filozofije i teologije. To se ne može zaboraviti. To će ostati u trajnoj uspomeni tih znanosti. Druga je činjenica da su pape i koncili, uključujući i II. vatikanski koncil, isticali Tominu odsudnu važnost za razvoj autentične kršćanske filozofije i teologije.

No, ne bih se baš složio s mišljenjem da Toma nije popularan u širim vjerničkim krugovima. Naime, on se u tim krugovima najviše proslavio upravo po svojim euharistijskim pjesmama, kao što su »Klanjam ti se, smjerno, tajni Bože naš«, »Divnoj dakle, tajni ovoj

klanjamo se smjerno mi«, itd. Te se pjesme pjevaju već više od sedam stoljeća po cijelom svijetu, na svetim misama, pobožnostima i u drugim prigodama. Možemo kazati da je Toma po tim pjesmama prisutniji u bogoštovnom životu vjernika od bilo kojega drugog sveca Katoličke crkve. Doduše, vjernici ne znaju da su to njegove pjesme, ali na nama je svećenicima, osobito dominikancima, da im to kažemo, kako se ne bi zaboravilo »tko je tko« zapravo u Crkvi i što je u njoj učinio.

N.M.: Međutim, ja znam iz iskustva da neke skupine u domaćoj Crkvi ne prihvaćaju Tomu, jer je, navodno, odveć racionalan i suhoparan, a za njih su nadasve važni sočni vjerski osjećaji i snažni duhovni poleti i zanosi, dakle za njih je važan Bog kao Ljepota, a ne Bog kao Istina. Što biste na to odgovorili?

T.V.: To da taj stav o Tomi bjelodano opovrgavaju upravo njegove euharistijske pjesme, očito je svakome tko ih čita. No, Toma se nikada nije složio sa spomenutim skupinama u odbacivanju zdravoga ljudskog razuma i razložnoga mišljenja, odnosno u veličanju nekog Boga Ljepote, a protiv Boga Istine. On bi dotične podsjetio da se Krist nikad nije predstavio svijetu kao Ljepota, ali jest kao Istina i kao čovjek boli neprivlačna izgleda. Ukratko, čini mi se da je kod tih skupina i njihovih teologa – ako im je stav doista onakav kakvim ste ga prikazali – u pitanju sama bit kršćanske vjere. Stoga držim da bi dotični barem prigodom blagdana sv. Tome Akvinskoga trebali razmisliti nije li im potrebno stanovito obraćenje »u mislima, riječima i djelima«, što inače, koliko znam, svesrdno zagovaraju.